

NUR HAREKETİNDE KİMLİK VE SÖYLEM TARTIŞMALARI

İbrahim KAYGUSUZ¹

Öz

Kimlik bireyi ve grubu ötekilerden ayıran temel bir özelliktir. Birey, grup ve toplumlar kimlikleriyle vardır. Gruplar kimlikleriyle örtüşen söylemlerle ortaya çıkmaktadır. Dini grupların söylemleri kimliklerini ve dâhili ilişki ağlarını işaret etmektedir.

Türkiye'nin büyük dini gruplarından biri olan Risale-i Nur hareketinin kimliği Said Nursi'nin söylemleri ve Risale-i Nur metinleri etrafında şekillenmiştir. Said Nursi'nin kimlik oluşturu söylemleri ve tutumları kısmen kendi kitesince çoğu zaman da diğer Müslüman kitlelerce anlaşılammıştır.

Said Nursi'nin anlaşılmayan söylemlerinin başında Asr-ı Saadeti model alan tebliğ dili ve siyasetle ilgili duruşu gelmektedir.

Anahtar Kelimeler

Kimlik, söylem, tebliğ, Nurculuk, tarikat, siyaset

DISCUSSIONS ON IDENTITY AND DISCOURSE IN THE NUR MOVEMENT

Abstract

Identity is a fundamental feature that separates the individual and the group from the others. Individuals, groups and societies exist with their own identities. Groups develop out of discourses that match up with their identities. Discourses of religious groups point to their identity and internal relationship networks.

The identity of the Risale-i Nur movement, which is one of Turkey's largest religious group is shaped around the discourses of Said Nursi and Risale-i Nur texts. Said Nursi's identity-forming discourses are not understood partially by his own audience and often by other Muslim audiences.

Among Said Nursi's incomprehensible discourses, his attitude towards politics and the language of communication developed by taking Golden Age (Asr-ı Saadet) as a model is foremost.

Key Words

Identity, discourse, communication, Nurcu Movement, sect, politics

1 Sosyolog, Konya (ibrahimkaygusuz@gmail.com)

Gönderim Tarihi: 13.05.2019, Kabul Tarihi: 22.05.2019

Kimlik ve Söylem

Kimlik bir bireyi, grubu ve toplumu diğerlerinden ayıran temel özellikleri işaret etmektedir. Postmodern dönemlerin temel problemlerinin başında kimlik ve anlam krizleri gelmektedir. Sosyoloji kimliğin doğası, din-kimlik ilişkisi, dini hareketlerin kimlik ve aidiyet tasavvurları, kimlik çatışmaları vb. konuları tartışmaktadır.

Kimlik bireyi ve toplumu şekillendiren temel referanslardan bir tanesidir. Etnik, kültürel ve politik düzeylerde ele alınabilecek bir olgu olarak kimlik sosyoloji ile birlikte etnolojik veya antropolojik birçok çalışmanın konusu olmuştur. Bu çalışmalarda kimlik çeşitli kültürlerin birbirleriyle çatışması veya Batı dışı kültürlerin Batı kültürüne karşı varoluş mücadelesi bağlamında ele alınmıştır. (Bilgin 1995, 59-60)

Dil, din, mekân ve aidiyetler birey ve grubun kimliğini şekillendirmektedir. Kültürel unsurlar ve kimliğe ait aidiyetler bilim, sanat, kentsel ilişkiler ve siyasal yönetimler gibi daha karmaşık ilişki düzeylerine taşındığında “medeniyet” olarak karşımıza çıkmaktadır. Medeniyet insani yaşayış, adaletli yönetim, toplumsal düzen, bilim, sanat vb. durumları işaret etmektedir.

İnsan neslinin doğumuyla birlikte ortaya çıkan kimlik, kişinin hem aşiret ve kabile gibi etnik aidiyetlerini hem de kolektif ve fikir çabası neticesi oluşan kültürel ve siyasal aidiyetlerini tayin etmektedir. (Karpat 2011, 51)

Kültür, kimlik ve medeniyet olguları hem toplumsalın “oluşturucusu ve bütünleştiricisi” hem de “ayrıştırıcısı” olabilen çift yönlü karaktere sahiptir. Bu karakter farklı toplum, mekân, durum ve zaman ölçeklerine göre farklı şekillerde kendini gösterebilmektedir. Kültürü oluşturan ve kimliği şekillendiren din, dil, benlik ve coğrafi aidiyetler hem “öteki” hem de “biz”i üretebildiğinden çatışmaların da ittifakların da tetikleyicisi olabilmektedir. “Biz”in ürettiği medeniyet ise bütün “ben”leri potasında eritebilen bir potansiyele sahiptir.

Şahsî kimlik kişinin başkalarıyla ilişkilerinin psikososyal yönünü yansıtırken grup, toplum, millet ve kültürel kimlikler ise fertlerin müşterek varlıkta özdeşleşmeleri, ortak sembollerde birleşmeleri ve kolektif tasavvurları paylaşmaları anlamına gelmektedir. Hangi kategorik düzeyde olursa olsun kimliğin belirlenmesinde –durum ve şartlara göre– dil, topluluk duygusu, kan bağı (etnik), müşterek kültürel, tarihî, toplumsal, dîni, ahlâkî vb. faktörler ve değerler rol oynamaktadır. (Günay 2000, 377-378)

Kimlikle ilişkisi bulunan kavramlardan bir tanesi “söylem”dir. Kişiler, gruplar ve toplumlar kimlikleriyle örtüşen söylemlerle ortaya çıkmaktadır. Dar manada karşılıklı

konuşma, söz, hitabet veya yazılı herhangi bir metin anlamına gelen söylem kavramı geniş manada sosyolojik temelleri olan çok boyutlu bir fenomendir. “Bir şeyi söyleme şekli” olan söylem ifade edilenlerin ve metinlerin yeniden üretimine katkı yapmaktadır. Bir dil incelemesi olan söylem analizi ise yapısalcılık, post-yapısalcılık, post-modernizm ve hermeneutikten beslenen; bilgiyi, sosyal ilişkileri ve kimliklere ilişkin özellikleri ortaya çıkaran araçsal bir yöntemdir. Eylem ve dil pratiği olan söylemler farklı ideoloji, anlatım ve beyanlara dayanmaktadır.

Bütün dilsel eylemler kökleri geçmişte ve/veya şimdide bulunan sözlü/yazılı iletişim biçimleridir. Bir farklılıklar ağı olarak söylemler ideolojiyi kuşatmakta ve yoruma teslim olmaktadır. Yorumun varoluş nedeni söylemdir ve yorumsuz söylem bir hiçtir. Söylemlerin fonksiyonları bilgi, güç, iktidar, hâkimiyet, otorite ve kontroldür. Bütün bunlar dilde varlık kazanmaktadır. (Sözen 2014, 10)

Foucault’ya göre söylemde aslanan şey, belli bir anda birinin bir şey söylemiş olmasıdır. Burada anlamdan çok bir şeyin o anda söylenmiş olması ve ona yüklenebilecek işlev önemlidir. (Foucault 2000, 184)

Kimi yorumculara göre çağımız söylem çağıdır. Artık Newton’un mutlak zaman ve uzayı içinde değil belirsiz, kaotik söylemler evreninde yaşanılmaktadır. Dolayısıyla söylemin keşfinden sonra hem beşeri bilimler hem de doğa bilimlerinde nihai kerte de bel bağlanabilecek varoluş tarzları yoktur. Artık madde, gerçeklik, ideler dünyası, hayatın katı olguları, nihai başvuru noktası olarak deney ve gözlem, nihai dayanak noktası olarak da akıl yoktur. Söylemler dışında bir şey bulunmamaktadır. Materyalizm, idealizm ve rasyonalizm artık modası geçmiş düşünceler olup yüzyılın diğer söylemleri ile eşit statüde söylemlerdir. Rasyonalizm, empirizm ve objektivizmin imtiyazlı olduğu çağlar artık geride kalmıştır. O halde disiplinleri, çağı ve çağın düşünme biçimlerini anlamak için söylemi anlamak gerekmektedir. (Sözen 2014, 9)

Konumuz açısından herhangi bir dini grubun güncel varoluş resmi elbette onun kimliği ve söylemiyle özdeştir. Yani bir grup, kimliği ve söylemiyle vardır. Dini hareketlere mensup bireylerin söylemleri gruba ait kimlikler, dâhili ilişki ağları ve algı düzeylerinin habercisidir.

Köklerindeki derinlik ve tabanındaki genişlik açısından Türkiye’deki diğer dini hareketlerden farklı olan Risale-i Nur hareketinde kurucu aktörünün kimlik, söylem ve eylem biçimi ile güncel resim arasında hayli fark bulunduğu gözlenmektedir. Açılan makas farkını anlaşılır kılacak belli noktaların açığa çıkarılması gerekmektedir.

Said Nursi, kurucusu olduğu harekete kimlik kazandırırken vahyin ve risaletin sınırları dâhilinde belli bir sistem ve tutarlılık içinde hareket etmiş ve buna göre bir söylem geliştirmiştir. Beşeri endişeler, iktidar ve güç mücadeleleri bu kimliğin şekillenmesinde herhangi bir etkiye sahip değildir. Güncel Nurcu harekette ise Said Nursi'nin oluşturduğu bu kimlik ve söyleme uygun hareket tarzı geliştirme zaafı bulunmaktadır. Bu irdelenmesi gereken önemli bir vakıadır.

Tarihsel süreç içinde yaşanan her toplumsal değişim tebliğin konseptiyle ilgili bir değişimi beraberinde getirmiştir. Said Nursi yaşadığı dönemin büyük toplumsal değişimlerine uygun yeni bir tebliğ dili ve söylem geliştirmiştir. Aynı başarıyı hareketin güncel mensuplarının gerçekleştirip gerçekleştirmediği tartışma konusudur.

Said Nursi'nin tebliğle ilgili yeni söylemi kısmen kendi mensuplarınca özellikle de harici kitlelerce doğru anlaşılmamıştır. Bu iddiayı iki somut örnekle anlaşılır kılmak mümkündür: Birincisi Bediüzzaman'ın kısmen tasavvuf ve tarikat hareketlerini de ilgilendiren tutumu ve söylemi, ikincisi de siyasetle ilgili takındığı tavrıdır.

Tebliğin Değişen Dili

Bediüzzaman hem Hazret-i Muhammed'in (asm) risalet ve tebliğle ilgili uygulamalarını hem Asr-ı Saadet örneğini hem de günümüze dek yaşanan değişim sürecini doğru okuyan bir insandır. O, kurucusu olduğu hareketin tebliğ metodolojisi, kimliği ve söylemini tarihsel geleneklerin ürünü olan tasavvuf ve kelam gibi araçsal kurumlara göre değil Hazret-i Peygamber (asm) ve Asr-ı Saadet uygulamalarına göre şekillendirmiştir. O'ndaki iman odaklı tebliğ dili bunun yansımasıdır.

İslam tarihinde tasavvuf ve tarikat hareketlerinin ortaya çıkış süreçlerine bakıldığında Saadet Asrı'ndan sonra ortaya çıkan zühd ve tasavvuf hareketleri, hicri dördüncü yüzyıldan sonra kendi yorumu içinde ete kemiğe bürünmüş, tarikat şeklinde kurumsallaşmış ve günümüze dek varlığını devam ettirmiştir. Kelam hareketi de benzer şekilde kaderle ilgili tartışmalarla başlamış, sonraki dönemlerde kurumsallaşan bir damar olarak günümüze kadar varlığını korumuştur. Keza fıkıh hareketi de böyle olmuştur. Fıkıh, Kur'an ve sünnete dayalı değerler çerçevesinde belirgin bir norm seti ve rasyonel hukuk düzeni inşa ederek kurumsallaşmıştır. Bu araçsal kurumların hepsi değişen toplumsal şartların ortaya çıkardığı tarihsel sonuçlardır.

Esasında bu, dini hayatın tabiatında var olan bir durumdur. Peygamberler yaşadıkları süre içinde, soru ve sorunların doğrudan muhatabı olarak, dinin hayata

taşınmasında esas rolü üstlenmiştir. Fakat vefatlarıyla birlikte kurdukları din teşkilatları olarak kurumsallaşmıştır. Kurumsallaşma süreçleriyle dinlerin teorik çerçevelerine ek olarak ibadet, cemaat ve ahlak anlayışlarına dönük pratik çerçeveler inşa edilmiştir. Böylece dinler ile sosyal hayat arasında bağlantı kurulmuş ve din hayata taşınmıştır.

İslam'ın temel referansları Kur'an ve sünnettir. İcma ve kıyas ise bu iki temel kaynaktan beslenen ikincil düzey referanslardır. Tasavvuf, fıkıh ve kelama ait yorumlar hep birincil referansların verileri üzerine inşa edilmiş ve zamanla tarihsel tebliğ kanalları olarak kurumsallaşmıştır.

Bediüzzaman'ın bu tarihsel tebliğ kurumları ve kanallarına dönük tutumu çok manidardır ve esasında onun bu tutumu çoğu zaman anlaşılammıştır. Örneğin onun "Zaman tarikat zamanı değildir" (Nursi 2012b, 52, 98, 423, 605) sözü genelde bağlamının dışında zorlama tevillerin kurbanı edilmiştir. Hakeza onun siyasetle ilgili tutum ve söylemleri de maalesef konjonktürlerin insafına mahkûm edilmiştir.

Bediüzzaman'ın tarikat kavramıyla ilgili söylemini tarihsel veriler üzerinden, siyasetle ilgili söylemlerini de kendi ekolündeki yaşanmışlıklar üzerinden somutlaştırarak doğru konumlandırmak gerekmektedir.

Tarikatlar İslam'ın temel referansları olan Kur'an ve sünnet çerçevesinde temel dini değerlerin pratikleşerek toplumsal hayata taşınmasına katkı sağlayan araçsal kurumlar olmuştur. Temelleri ise tasavvuf hareketlerine dayanmaktadır. Güzel ahlak, kalp temizliği, nefis ile mücadele, kitap ve sünnete sarılmak, batın ilmi ve havassa ait ledün ilmi (Yılmaz 2017, 28-29) anlamlarına gelen tasavvuf İslam tarihinde yaşanan bir dizi sosyal ve siyasi gelişmelerin sonucu ortaya çıkmıştır.

Hicri üçüncü yüzyıla kadarki tasavvuf hareketleri zühd ile ön plana çıkmış, asıl sûfi hareketleri ise bu tarihten itibaren canlılık kazanmaya başlamıştır. Bu döneme ait lüks ve israf içerikli hayat tarzına karşı İslam mutasavvıflarının piri sayılan Hasan-ı Basri'nin (ks) karşı tutumu dikkat çekmektedir. Fetihlerin getirdiği servet şaşaalı bir saray hayatını doğurmuş, gelir seviyesindeki yükselme eskiye nispetle sefahat denilebilecek bir hayatın yayılmasına yol açmıştır. Bu durum büyük bir mütedeyyin kitlenin tepkisini çekerek fakr, kanaat ve dünyevi tutkulara karşı ahiret azabının korkusunu ön plana çıkaran tasavvuf hareketini doğurmuştur.

Sohbet ve zikir için bir araya gelen mutasavvıfe zaman zaman inzivaya çekilmek için hicri ikinci yüzyıldan itibaren hankahlar kurmaya başlamıştır. Sonraki dönemlerde dergâh, tekke ve zaviye gibi isimlerle de anılan bu tasavvuf merkezlerinin düzenli

bir şekilde çalışması ve maksadına uygun faaliyetlerde bulunması için uyulacak bir takım kurallar yani adap ve erkân ortaya çıkarılmış ve bununla ilgili kitaplar kaleme alınmıştır.

Tasavvufun müstakil bir ilim olarak ortaya çıktığı yıllara kadar iyi bir Müslüman- da bulunması gereken inanç, ibadet, ahlâk ve âdâba dair özelliklerin hepsine birden “zühd” denilmiştir. Fakat her mezhebin buna sahip çıkmasıyla zâhid kavramı yıpranmış ve yerine yeni bir kavram olan “tasavvuf” geçmiştir. Bu yeni kavramın ömrü zühd kavramından daha uzun, muhteva ve etki alanı da daha derin ve geniş olmuştur. Bu bağlamda –takva ve zühd dâhil– iyi bir Müslümandan beklenen hasletler “tasavvuf”, bu hasletlere sahip kişiler de “sûfi” olarak anılmıştır. (Konur 2012, 138-139)

Tasavvuf hareketlerinden tarikat kurumlarına geçiş süreci aynı zamanda tasavvufun somutlaşarak görünür duruma gelmesi ve ete kemiğe bürünmesidir. Sosyolog Erol Güngör sûfi doktrinindeki inanışların maddi bir teşkilata bürünmesinin tarikatları doğurduğunu ifade etmektedir. Ona göre tarikatların ortaya çıkışı başlangıçta tabii olarak bir araya gelen insanların daha sonra yarı şekli bir organizasyon kazanmalarıyla gerçekleşmiştir. (Güngör 1996, 88) Zühd dönemindeki bireysel durum tasavvufla birlikte sınıfsal bir duruma, tarikatla birlikte de kurumsal bir yapıya doğru evrilmiştir.

İşte Said Nursi'nin “Zaman tarikat zamanı değildir” şeklindeki beyanı zühd ve tasavvuf düzeylerine dönük değil kurumsal kimliğe bürünmüş tarikat yapılanmasına yönelik bir söylemdir. Onun, tasavvufun kırılğan yönlerine dönük ikazları zaten öteden beri bilinmektedir. Kabul edilmelidir ki Kur'an ve sünnet harici her kurumsal yapı beşer eliyle inşa edilmiş olup beşeri zaafarla maluldür. Kelam, fıkıh ve tasavvuf kurumları bu hükmün dışında değildir. Kaldı ki tasavvufun kadim kültürlerden etkilenen ve Hurufiyye, İbahiyye vb. vartalarını ortaya çıkaran itikadi kaymaları da onu masumiyetin uzağına düşürebilmektedir. Kurumsal tarikatların siyaset ve dünya ile kurdukları temas sonucu geldikleri nokta da hesaba katıldığında Bediüzzaman'ın bu hükmü daha iyi anlaşılacaktır.

Esasında Bediüzzaman'ın tarikatlarla ilgili bu söylemi başka birçok temele dayanmaktadır. Değişen toplumsal şartlar ve tebliğin ihtiyaç duyduğu yeni dil bunların başında gelmektedir. Güncel durum bu hükmü nakz etmemiş te'vid etmiştir.

Bediüzzaman, asr-ı ahiri asr-ı evvele bağlamış olan bir müceddiddir. Ara dönemlere ait güzelliklerin hakkını da teslim eden Bediüzzaman onlara ait birçok veriyi de kendi metinlerine yansıtmıştır. Risale-i Nur'daki ilmi kelam ve ilm-i tasavvufa dair meselelerle ilgili atıflar ehlinin malumudur.

Dolayısıyla Bediüzzaman tebliğ dili ve söylemiyle Asr-ı Saadet sonrası araçsal kurumları aşan, eylemleriyle çağı nebevi çizgiye çeken, metinleri ve mensupları aracılığıyla da Kur’ani bir kimlik oluşturan bir müceddiddir.

Onun bu yöndeki çabaları çift yönlü bir zorluğu beraberinde getirmiştir. Öncelikle kadim kurumsal alışkanlık ve bağlılıkların bulunduğu bir atmosferde gücü temsil eden ulema, mutasavvife ve mütetekellimeye rağmen yeni bir tebliğ dili geliştirmek ve farklı bir söylem önerisi yapmak kolay olmamıştır. Öte yandan dinin temellerini dinamitleyerek toplumu zorla modernleştiren yeni dönemin aktörlerine karşı da bu işi başarmak ona ağır bedeller ödetmiştir.

Eksen Kayması

Bediüzzaman’ın hem çağdaşları hem de günümüz bireylerince anlaşılmayan bir diğer tarafı da onun siyaset olgusuyla ilgili söylemidir. O’nun bu noktadaki söylemleri de Asr-ı Saadet sonrası ara dönemlerin yorum, ideoloji ve zaafalarını aşmaktadır. O’nun hilafet-saltanat, adalet-i mahza-adalet-i izafiye kavramlarına yaptığı vurgu, insan hakları ve adalete dönük kişi ve grupları aşan söylemi ve yaşadığı dönemin siyasi-leriyle kurduğu ilişkiler nebevi çizginin ilkelerine göre şekillenmiştir.

Aidiyet, taraftarlık, sınıfsal durum, güç ve iktidar pozisyonları onun tutum ve söylemini hiçbir zaman etkilememiştir. Bediüzzaman için muhatabın Abdülhamit, M. Kemal veya Menderes olması bir anlam ifade etmemiştir. Bütün kişi ve kurumlar sıfat ve eylemleriyle anlam ifade etmiştir. O’nun için devletin Osmanlı veya Türkiye Cumhuriyeti olması da tutumunu etkilememiştir. Yapılan her icraatın İslam şeriatına uygunluğu veya zıtlığı onun tutumunun rengini belirlemiştir.

Aynı şer’i tutumu ve söylemi yukarıda tasavvuf konusunda bahsi geçen Tâbiîn’in büyüklerinden Hasan-ı Basri’de (ks) de görmekteyiz. Hasan-ı Basri’nin (ks) hakikate karşı sadakati hayatını hiçe sayacak kadar ileridir. Onun hayatı irdelendiğinde ortaya koyduğu davranış kalıpları ile Bediüzzaman’ın uygulama pratikleri form ve içerik olarak benzerdir.

Hasan-ı Basri’nin (ks) Emevi yönetimine karşı tutumu son derece dikkat çekicidir. O eleştirmeyi bilen birisi olmakla birlikte yönetime karşı Mutezile’nin organize ettiği veya desteklediği direnişi tasvip etmemiştir. Adaleti sembolleştiren Hasan-ı Basri (ks) Emevilerin hilafeti saltanata dönüştürme ve katliam gibi zulümlerini yediği halde fiili teşebbüslerin içine girmemiştir. Muaviye’nin sahabe ve fazilet sahiplerinin içinde

bulunduğu ümmete kılıç çekerek yönetimi ele geçirmesini ve oğlunu kendisinden sonra iktidara getirmesini asla tasvip etmemiş fakat fiili bir karşı eyleme de girişmemiştir. Hasan-ı Basri'nin (ks) Haccac'ın zulümlerine karşı duruşu da aynı ilkeli tutumun, konseptin dışında değildir. (Ammara 1988, 74-77) Said Nursi'nin yeni rejimin icraatlarına karşı tavrı ile Şeyh Said hareketine karşı tutumu da buna benzemektedir.

“Emevi idaresine muhalefet edip giriştiği zulme karşı diğer şahsiyetler gibi Hasan el-Basri'nin de başına birçok musibet gelmiştir. Emeviler onun hayat şartlarını kötüleştirmek için her şeyi yapmış, hatta Ömer b. Abdülaziz dönemine kadar maaşı dahi kesilmiştir. Emevilerin kendisini sıkı takip altında tutması ve rahatsız etmeleri onu ailesinden uzak kalmak zorunda bırakmış, hatta kendisi kaçarken kızı vefat etmiş, şartlarından dolayı kızının cenaze namazında ve defninde bulunamamıştır.” (Ammara 1988, 79)

Direnışçiler Hasan-ı Basri'yi (ks) harekete katılmaya zorlamıştır. Zira bu durum onlara sınırsız bir destek sağlayacaktır. Direniş katılma taleplerine karşı çıkan Hasan Basri (ks) zor kullanarak kendisini direniş dâhil etmek isteyenlere karşı çıkmış, yanına gelen kişilerden uzaklaşarak nehre atlamış ve böylece ellerinden kurtulabilmiştir. O gün büyük bir ölüm tehlikesi atlayan Hasan-ı Basri (ks) buna rağmen silahlı direniş itibar etmemiştir. (Ammara 1988, 81)

Hasan-ı Basri'nin (ks) Emevi devleti ve yöneticilerine karşı muhalif tutumu tenvir, ikaz, irşad, tenkit veya kınama noktasında kalmıştır. O, halkı Emevilere dayanarak, onların yönetiminden razı olmaya çağırmamış, aksine değişmenin gerekli olduğunu savunmuş ancak bu uğurda güç kullanmasına karşı çıkmıştır. Kendisi Emevi idaresinde kadılık görevini üstlenmiş fakat buna karşılık ücret almayı reddetmiştir. (Ammara 1988, 80). Bu tutum Nur talebelerine çok tanıdık gelmektedir.

Said Nursi Cumhuriyet'in erken dönem icraatlarına karşı sert muhalefetinin silahlı bir direniş formuna evrilmesine müsaade etmemiştir. Bu tutum onun nebevi çizgideki ilkeli duruşunun yansımasıdır. Bu tutum şöyle bir söylemle formüle edilmiştir: “Hem bir şeyi reddetmek ayrıdır ve ilmen kabul etmemek veya amel etmemek bütün bütün ayrıdır.” (Nursi 2012a, 326)

Bediüzzaman'ın İkinci Abdülhamit yönetimi ile İttihad ve Terakki idaresine karşı tutumlarında da aynı ilkeli duruşun izleri bulunmaktadır. Bu Kur'ani duruşu vatan, millet ve Sakarya söylemleriyle ademe mahkûm edenlerin siyasal aidiyet, taraftarlık ve konjonktürel duruşlarını sorgulamaları zaruridir.

Esasında bugün Müslüman dünyanın en büyük zaafı dine karşı açık tutum içinde olan siyasal iktidarlara karşı gerçekleştirdikleri ilkeli duruşu dindar yöneticilerin siyasal iktidarları döneminde sergileyememeleridir. Bu gerçekleştirildiği gün hak ve adalet gerçek mecrasına bulacaktır. Said Nursi'nin söylemleri bu düzey yakalanmadığı müddetçe anlaşılamaz.

Nur talebelerinin tutumları da bu noktada dikkat çekmektedir. Onların tavırları ve söylemleri belli dönemlerde Said Nursi'nin nebevi çizgisini yaralayıcı hal alabilmiştir. Said Nursi'nin kimliğini temsil iddiasında olanların ilkeli durmaları ve sahih çizgiyi yaralayıcı söylemler geliştirmemeleri elzemdir.

Nur hareketinin sıcak ve soğuk savaş dönemleri, tek parti yapılanmaları, askeri ihtilal atmosferleri ve merkez sağ iktidarları dönemlerinde geliştirdikleri çeşitli siyasal ilişki formları bulunmaktadır. İlk iki dönemde Bediüzzaman'ın hayatta olması, askeri ihtilal dönemlerinde ise Zübeyir Gündüzalp'in varlığı başarılı bir kimlik, temsil, söylem ve eylem formunu işaret ederken merkez sağ iktidarları dönemleri ve dini kimlikleri belirgin bireylerin iktidarları döneminde geliştirilen ilişki formları ciddi zaafolar içermektedir. Çünkü bu dönemlere ait ilişki formları mutlaklaştırıcı, teslimiyetçi veya ötekileştirici bir söylemden öteye geçememiştir.

Güncel Nurculuk hareketinde Said Nursi'nin bu nebevi duruşuyla ilgili bir eksen kayması tehlikesi gözlemlenmektedir. Said Nursi'nin kesinlikle menakıbın dışında bir değeri vardır. Menkıbeler üzerinden hayali söylemler ve hükümler kurarak siyasal iktidarların arkasında dizilmek ne derece doğrudur? Said Nursi'nin bize emanet olarak bıraktığı tek hüküm kaynağı vardır, o da Risale-i Nur'dur. Bu ilmi değer kendimizden menkul hiyerarşilerle heba edilmemelidir.

Said Nursi'nin din ve siyasal iktidar ilişkilerine dönük söylemleri ve yorumları metinlerinde, tarihsel ve güncel örnekler üzerinden belirginleştirilmiştir. Bu yorumlar onun teorik düzeydeki keskin ferasetine ve hayatındaki uygulamalar da onun büyük cesaretini işaret etmektedir.

Kurucu aktörün Nuşîrevân-ı Âdil örneği; ulema, ümera ve emanet ilişkisi; ulema-daki zillet doğurucu sebepler (Nursi 2012c, 248) vb. derin hassasiyetlerle belirlediği tutum, tayin ettiği kimlik ve şer'i söylemi bireylerin kendi zayıf aynasında körleştirme tehlikelerine dikkat edilmelidir.

Said Nursi'nin Adnan Menderes gibi, dönem itibarıyla kendi varlığından çok daha büyük bir anlam ifade eden bir İslam kahramanına yazdığı mektupta "Cenâb-ı Hak

sizleri İslâmiyet lehindeki hizmetlerinizde muvaffak ve mezkûr tehlikelerden muhafaza eylesin diye ben ve Nurcu kardeşlerimiz, yapacağınız hizmete ve mezkûr hakikati kabul etmenize mukabil dua etmeye karar vereceğiz” (Nursi 2012b, 559) şeklindeki izzetli diplomatik dili günlük bağlılık açıklamalarına doğru savrulmamalıdır. Tenvir, ikaz ve irşad vazifesi dışında hiçbir fani, kendinde Risale-i Nur’un şahs-ı manevisi adına açıklamalar yapma ve ekranlara çıkma salahiyeti görmemelidir.

Sonuç

İnsanın doğumuyla birlikte ortaya çıkmaya başlayan kimlik asıl mecrasını kültürel çevre, din ve mekânla bulmaktadır Her kimlik kendi söylemiyle ortaya çıkmaktadır. Söylemler kendi bağlamları içinde değerlendirilmeli ve anlaşılmalıdır.

Said Nursi Kur’an’ı ve Hz. Muhammed’i (asm) kendine rehber ederek güncellenmiş bir tebliğ ve söylemle ortaya çıkmıştır. İslam tarihinde günümüze kadar gelen tarihsel dini kurumları ve araçsal mecraları aşarak doğrudan Asr-ı Saadet’le ilişki kuran Nursi söylem ve eylemlerini bu modele göre şekillendirmiştir.

Kaynakça

1. Ammara, Muhammed. *Mutezile ve Devrim*. Trc., İbrahim Akbaba. İstanbul: Yöneliş Yayınları, 1988.
2. Bilgin, Nuri. *Kollektif Kimlik*. İstanbul: Sistem Yayıncılık, 1995.
3. Foucault, Michel. *Entellektüelin Siyasi İşlevi*. Trc., Ferda Keskin. İstanbul: Ayrıntı Yayınları, 2000.
4. Günay, Ünver. *Din Sosyolojisi*. İstanbul: İnsan Yayınları, 2000.
5. Güngör, Erol. *İslam Tasavvufunun Meseleleri*. İstanbul: Ötüken Neşriyat, 1996.
6. Karpat, H. Kemal. *Osmanlı'dan Günümüze Kimlik ve İdeoloji*. İstanbul: Timaş Yayınları, 2011.
7. Konur, Himmet. *Zühdden Tasavvufa Geçiş, Tasavvufun Gelişimi, Tasavvuf El Kitabı*. Ankara: Grafiker Yayınları, 2012.
8. Nursi, Bediüzzaman Said. *Kastamonu Lâhikası*. İstanbul: Söz Basım Yayın 2012a.
9. _____. *Emirdağ Lâhikası*. İstanbul: Söz Basım Yayın 2012b.
10. _____. *Lem'alar*. İstanbul: Söz Basım Yayın 2012c.
11. Sözen, Edibe. *Söylem, Belirsizlik, Mübadele, Bilgi/Güç ve Refleksivite*. Ankara: Birleşik Yayınları, 2014.
12. Yılmaz, H. Kamil. *Ana Hatlarıyla Tasavvuf ve Tarikatlar*. İstanbul: Ensar Neşriyat, 2017.